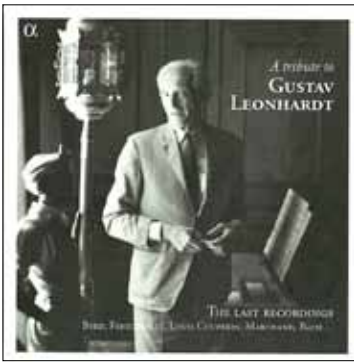

CD KLASSIEK

Eer aan de meester
Gustav Leonhardt

De 'oude' muziek beleefde in de tweede helft van de twintigste eeuw een opmerkelijke revival. Allerlei musici gingen in het barok- en renaissance-repertoire avontuurlijk op zoek naar het 'echte' geluid van periode. Een van de pioniers was de op 16 januari 2012 overleden Nederlandse klavecijnist, organist en dirigent Gustav Leonhardt. Samen met Nikolaus Harnoncourt nam Leonhardt van 1971 tot 1990 alle (geestelijke) cantates van Johann Sebastian Bach op, een megaproject voor beide mannen.

Het Belgische platenlabel Alfa bracht een box uit met vijf cd's, goed voor in totaal meer dan vijf uur prachtige muziek. Allemaal opnames die Leonhardt de laatste tien jaar van zijn leven maakte. Op hoge leeftijd toont hij zijn artistieke kunnen, eerlijk en zonder franjes. Met de keuze van de werken wordt zonder meer de baanbrekende activiteit geïllustreerd die hij een halve eeuw lang ontplooidde.

De eerste cd is helemaal gewijd aan het orgelwerk van Couperin en Muffat. Op de volgende schijven horen we vooral de klavecimbel met werk van Frescobaldi,

Couperin, Byrd, Hassler, Pachelbel en tijdgenoten. Het kon haast niet anders of de vijfde cd is geheel aan Bach gewijd. Verrassend viel de keuze op twee charmante wereldlijke cantates, BWV 30 *Angenehmes Wiederau* (Leipzig 1737) en BWV 207 *Vereinigte Zweitracht. Drama per musica*. De solisten vertolken er allerlei allegorische personages: de sopraan verbeeldt het geluk, de altus de dankbaarheid terwijl vlijt en eer door tenor en bas worden vertegenwoordigd. De instrumentale bezetting is vrij groot: drie trompetten, pauken, drie hobo's, twee fluiten, strijkers en continuo. Met enkele puike solisten en de zangers van Les Chantres du Centre de Musique Baroque de Versailles is de uitvoering in goede handen, terwijl de orkestpartij werd toevertrouwd aan Café Zimmermann. Alles onder de leiding van de oude meester.

Een schitterende box, waar je met vreugde en vertederend naar luistert. Misschien één minpuntje vermelden: de bijna afwezige Italiaanse barok. Het kan natuurlijk dat Gustav Leonhardt de laatste jaren van zijn leven iets minder bezig was met die traditie, maar wij herinneren ons alvast een prachtige uitvoering van Monteverdi's vespers. (JC)

A Tribute to Gustav Leonhardt. The Last Recordings, Alfa 815 (distributie Outhere), 29 euro.

CD RELIGIEUS

Motetten van boete
Francis Poulenc

Vijftig jaar geleden overleed de Fransman Francis Poulenc (1899-1963), wellicht de eerste openlijk homoseksuele componist. Zijn geaardheid rijmde hij met een diepe religieuze beweging. Na een mystieke ervaring in het Franse bedevaartsoord Rocamadour omarmde hij opnieuw het geloof van zijn jeugd en wijdde vanaf dan een groot deel van zijn oeuvre aan religieus geïnspireerde muziek.

Harmonia mundi brengt een dubbel-cd uit met Poulenc vocale werk. De eerste schijf bevat het wereldlijke oeuvre, de tweede

het religieuze. Daaronder zitten de prachtige cycli *Quatre motets pour un temps de pénitence*, motetten voor gemengd koor a capella, en *Quatre motets pour un temps de Noël*, motetten voor gemengd koor a capella uit 1952.

De titel van de dubbel-cd, *Figure humaine*, verwijst naar een wereldlijke cantate die de componist in 1943 wijdde aan de vrijheid en die voor het eerst werd opgevoerd in 1945 tijdens een uitzending van de Britse omroep BBC. Uitvoerder van dit wereldlijke en religieuze werk is het Duitse RIAS Kammerchor, het omroepkoor van de Berlijnse zender Rundfunk im amerikanischen Sektor, een zender die na de val van de Berlijnse Muur werd geprivatiseerd. Gelukkig bleef het topkoor bestaan. (EDS)

Francis Poulenc, *Figure humaine/motets*, door het RIAS Kammerchor, twee cd's, harmonia mundi, 20,25 euro.

TIJDSCHRIFT

Religie in romans
TGL

Tijdschrift voor Geestelijk Leven (TGL) focust in zijn jongste nummer op de verhouding tussen religie en moderne literatuur. Vooral bij onze noorderburen valt de voorbije jaren een kentering vast te stellen. Type-rend is de publicatie en het succes van, evenals de algemene lof en de AKO Literatuurprijs voor

de roman *Knielen op een bed violen* van Jan Siebelink. Dat boek over een streng calvinistische vader was weliswaar sterk autobiografisch, maar was geen afrekening meer.

„Het was veeleer binnendringen in een verleden dan uitdrijven van dat verleden”, zegt Mark Van de Voorde over dat boek in een TGL. „De zoektocht naar afkomst was voor het eerst belangrijker dan het afscheid van herkomst. Plotseling was het in de Nederlandse romanliteratuur niet langer bon ton om te honen of, op z'n best, meewarig te glimlachen over godsdienst.”

Het is wellicht geen toeval dat de 'Vlaamse' roman op dat vlak hardnekkiger is dan de 'Hollandse'. Volgend Van de Voorde is daarom een roman als *Dit zijn de namen* voorlopig nog ondenkbaar in Vlaanderen. „Vlaamse romanschrijvers spiegelen zich nog aan hun grote voorbeeld Hugo Claus. De schaduw van zijn afrekenen met het katholieke Vlaan-

deren zit nog gedrapeerd rond hun denken”, meent de essayist.

Het tijdschrift gaat dieper in op twee titels van (Nederlandse) romans. Daarbij de rouwroman *Tonio* van A. F. Th. van der Heijden en het pas verschenen *Het smalle pad van de liefde* van Vonne van der Meer. Dat laatste werk lijkt een tragische liefdesroman, maar is veel meer. Het personage May, dat het meest gevolgd wordt, ontdekt in de tweede helft van de roman haar religieuze gevoelens. Dat leidt tot een oprechte bekering. (EDS)

Tijdschrift voor Geestelijk Leven. *God tussen de regels. Religie en moderne literatuur*. Een los nummer kost 7,95 euro en kunt u bestellen via 02 509 96 72.

BOEK GESCHIEDENIS

Schelde politiek
Eric Van Hooydonk

De feestelijkheden ter ere van de opening van het Red Star Line Museum in Antwerpen verhulden een wellicht belangrijker herdenking. Op 1 augustus 1863, honderdvijftig jaar geleden dus, werd de doorvaart van de Schel-

de afgekocht van Nederland. Daarmee werd een moeilijke periode van bijna drie eeuwen afgesloten. Zo lang was het havenverkeer naar Antwerpen gestremd door onze noorderburen.

In een knap en rijkelijk geïllustreerd boek verkent advocaat Eric Van Hooydonk de politiek turbulente geschiedenis van de Schelde. De 'strijd om de stroom' gaat vele eeuwen terug en de auteur laat niet na te vermelden dat de rivier lang geleden een stuk noordelijker in de Noordzee uitmondde, in de huidige Oosterschelde.

Toen Nederland in 1839 eindelijk de onafhankelijkheid van België erkende, stond in het scheidingsverdrag niet alleen dat Nederland de vrije toegang naar de Antwerpse haven garandeerde, maar ook het recht om tol te

heffen. In 1863 betaalde de Belgische staat, met hulp van andere maritieme staten, de eenmalige som van omgerekend 198,8 miljoen euro aan Nederland.

Van Hooydonk is overigens zelf onderdeel van dit spannende verhaal, want hij onderhandelde in 2005 als maritiem advocaat mee de Scheldeverdragen van Middelburg. (EDS)

Eric Van Hooydonk, *Strijd om de stroom. Een politieke geschiedenis van de Schelde*, Davidsfonds, Leuven, 34,95 euro.

BOEK KERK

Onfeilbaar?
Leo Meulenberg

Het is wat vreemd, maar op de cover van een boek over het Eerste Vaticaans Concilie (1869-1870) prijken de pausen Benedictus XVI en Franciscus. Kerkhistoricus Leo Meulenberg onderzoekt op basis van bronnenmateriaal hoe de leer van de pauselijke onfeilbaarheid tot stand kwam. Net aan die onfeilbaarheid gaven en geven de twee nog levende pausen een andere kleur. Wie had zich in 1870 kunnen indenken dat er ooit een paus vrijwillig ontslag zou nemen?

Tijdens Vaticanum I – dat werd afgebroken – werd de onfeilbaar-

heid van de paus tot dogma verklaard. De idee van de onfeilbaarheid bestond al langer in de katholieke Kerk, maar werd tijdens het concilie omschreven in de constitutie *Pastor aeternus*. Meulenberg – hij is niet enige kerkhistoricus die dat doet – ontrafelt de context van die beslissing, die werd genomen met grote terughoudendheid. Een 'minderheid' van de concilie-vaders vreesde immers dat het dogma het bisschopsambt zou ontwaarden. De 'meerderheid' daarentegen – vooral Britse en Italiaanse concilie-vaders – ijverde voor het dogma om politieke redenen, in een tijd waarin een ultramontaanse strekking onder katholieken in het geweer kwam tegen liberalisme en democratie.

Centraal in het debat stond de figuur van Pius IX, die uitgerekend in het conciliejaar 1870 van zijn wereldlijke macht werd beroofd. Vreemd genoeg leefde er bij zijn verkiezing in 1846 een groot enthousiasme onder katholieken omdat hij te voet de stad Rome introk en arme families bezocht. Maar het kan verkeren: Pius IX werd bekend als een van de meest reactionaire figuren van de negentiende eeuw.

Het dogma is het resultaat van

verhitte debatten. Het houdt in dat de paus op eigen gezag in geloofs- en zedenzaken een onfeilbare uitspraak *ex cathedra* (vanuit de leerstoel) kan doen. Iedere gelovige is verplicht die uitspraak te aanvaarden. Pius IX zelf stelde echter dat het pauselijke leer-gezag niet verder reikt dan het kerkelijke leer-gezag, verankerd in de Schrift en de reeds gedane uitspraken van de Kerk. De onfeilbaarheid is dus beperkt.

Meulenberg's verhaal toont ook aan hoe veel van wat er negentig jaar later tijdens het Tweede Vaticaans Concilie werd beslist al ter sprake kwam in 1870. De Kroatische bisschop Strossmayer riep toen bijvoorbeeld op tot oecumene, maar hij werd door de concilie-vaders uitgejouwd. (EDS)

Leo Meulenberg, *De onfeilbare paus. Het grote struikelblok?*, Altiora, Averbode, 2013, 16 euro.